

Ur statsrevisorernas berättelse

av byrådirektör Lars Orvegård.

Statsrevisorerna har i sin år 1956 avlämnade berättelse behandlat några spörsmål, som torde vara av intresse för denna tidnings läsare.

Som vanligt har en redogörelse lämnats för vissa iakttagelser angående *skatteuppbörden*. Av denna framgår bl. a. att såsom A-skatt inflöt under uppbördsåret 1955—1956 5.696 miljoner kronor och såsom B-skatt 2.453 miljoner kronor, vilket innebär att jämfört med närmast föregående uppbördsår A-skatten ökat med 964 miljoner kronor och B-skatten med 289 miljoner kronor. Vidare uppgick fyllnadsinbetalningarna för uppbördsåret 1955—1956 till 536 miljoner kronor, vilke innebär en ökning med 13 miljoner kronor jämfört med närmast föregående uppbördsår. I fråga om resultatet av den ordinarie uppbörden av B-skatt må nämnas, att inflytandeprocenten under de två senaste uppbördsåren varit densamma och uppgått till 96,5. Resultatet i fråga om den kvarstående skatten enligt de två senaste årens taxeringar uppvisar en nedgång från 84,5 till 83,3 procent. Försämringen torde till stor del sammanhänga med rådande kreditrestriktioner, vilka främst drabbat företagare inom byggnads- och anläggningsindustrien samt vis-

sa mindre företagare inom andra branscher. I fråga om indrivningsresultatet har för städer med egna uppbördsverk, där resultatet städse varit lägre än för landsbygden, en viss förbättring ägt rum.

Den kvarstående skatten enligt 1956 års taxering beräknas uppgå till omkring 1.056 miljoner kronor och den överskjutande preliminära skatten till omkring 573 miljoner kronor. Jämfört med de uppgifter som vid motsvarande tidpunkt 1955 förelåg i fråga om 1955 års taxering har den kvarstående skatten ökat med omkring 318 miljoner kronor, medan överskottsskatten minskat med omkring 94 miljoner kronor. Den kvarstående skatten enligt 1956 års taxering uppgår till omkring 11 procent av den slutliga skatten. Enligt närmast föregående års taxering uppgick den till omkring 10 procent av motsvarande slutliga skatt. Ökningen av den kvarstående skatten sammanhänger huvudsakligen med att den del av skatten som utgöres av garantibelopp på fastighet endast delvis influtit i form av preliminärskatt och fyllnadsinbetalningar, vilket även är fallet med sjukförsäkringsavgifter från försäkrade, som påförts preliminär B-skatt.

I anslutning till dessa uppgifter erinrar

rådande högkonjunktur och fortsättningsvis ej obetydliga inflatoriska inslag visa en så låg genomsnittlig överprisprocent som 9, detta ger intryck av att även 1952 års taxeringsvärden legat på en väl hög nivå, oaktat de, såsom förut framhållits, i stor utsträckning synas hava satts lägre

än rekommendationerna vid 1951 års möte givit anledning till. Vad jag här ovan anfört i fråga om sättet för allmänna saluvärdets bestämmande med förordande av ett större hänsynstagande till fastigheternas avkastningsvärden synes mig stödja ett sådant antagande.

revisorerna, att 1949 års uppbördssakkunniga diskuterade frågan om att utvidga den preliminära A-skattens användningsområde till att omfatta även vissa kategorier av fria yrkesutövare. Särskilt uppmärksammades möjligheterna att uttaga preliminär A-skatt av konstnärer och författare liksom av vissa yrkesfiskare. Med hänsyn till de svårigheter som enligt de sakkunnigas mening skulle möta, därest i uppbördsförordningen intoges en direkt bestämmelse om skatteavdrag i fråga om berörda kategorier skattskyldiga, föreslogs dock endast att Kungl. Maj:t skulle tilläggas befogenhet föreskriva, att preliminär A-skatt skulle utgå och skatteavdrag verkställas jämväl å annan inkomst än av tjänst. Förslaget godtogs och stadgande därom återfinnes numera i 3 § 3 mom. uppbördsförordningen.

Inom riksräkenskapsverket har gjorts vissa undersökningar rörande möjligheterna att föreskriva en utvidgad skatteavdragsskyldighet för vissa yrkeskategorier, såsom provisionsförsäljare, handelsagenter, lastbilsägare, ackvisitörer av olika slag m. fl. fria yrkesutövare. Dessa undersökningar ger grund för antagandet, att det bl. a. genom avtal med olika branschorganisationer synes möjligt att för nämnda och andra yrkesgrupper, som f. n. nära nog undantagslöst ha B-skatt, införa A-skatt. I likhet med 1949 års uppbördssakkunniga är revisorerna visserligen väl medvetna om att en utvidgad skatteavdragsskyldighet skulle komma att ställa stora krav på uppbördsmyndigheterna och medföra problem av svårarbetad natur. Ett genomförande av ett dylikt system torde bl. a. förutsätta en samordning av taxerings- och uppbördsförfarandet å ena sidan och ett intimare

samarbete med de indrivande organen å andra sidan. Revisorerna förutsätter emellertid, att riksräkenskapsverket vidtager de åtgärder i ämnet som kan bidra till ett förbättrat uppbördsresultat.

I taxeringsförordningens 57 b § har meddelats föreskrifter om s. k. skönstaxering. Författningstexten ger vid handen, att skönstaxering får tillgripas endast i det fall, att inkomsten ej tillförlitligen kan beräknas med vanliga metoder. Vidare framgår att syftet med en skönstaxering icke får vara annat än att söka uppnå det från materiell synpunkt riktigtast möjliga taxeringsresultatet. Först genom ifrågakvarande stadgande har uttryckliga bestämmelser om skönstaxering införts i taxeringsförordningen. Det oaktat verkställdes sådana taxeringar redan dessförinnan i de fall, då inkomsterna icke kunde beräknas på annat sätt. 1952 års statsrevisorer framhöll bl. a., att de s. k. skönstaxeringarna kunde vålla formella skatteförluster och förorsaka statsverket en ren utgift på grund av att till kommunerna utbetalades ett belopp, som motsvarade den påförda kommunalskatten. Med anledning härav framhölls önskvärdheten av att samarbete mellan taxeringsmyndigheterna och de indrivande organen komme till stånd i syfte att få skönsmässigt åsatta taxeringar att så nära som möjligt överensstämma med vederbörandes verkliga inkomster. Enligt vad revisorerna erfarit synes det uttalade önskemålet om ett sådant samarbete numera i stort kunna anses vara uppfyllt. Likväl föreligger på sina håll alltjämt vissa brister i fråga om samarbetet, varför revisorerna ännu en gång understryker vikten av att skönsmässigt åsatta taxeringar, vilka framstår såsom uppenbart orimliga,

av indrivningsmyndigheterna anmälas till vederbörande länsstyrelse.

Såsom uppbördsförordningens bestämmelser om *restavgift* är utformade, kan denna utgå med belopp, vilket utgöres av eller i vilket ingår öretal. Revisorerna erinrar emellertid om att under senare år åtgärder i skilda hänseenden vidtagits för att förenkla arbetet i samband med debitering och uppbörd av skatter av olika slag m. m. Sålunda har, för att taga ett exempel, öretalen numera bortarbetats från samtliga de i slutlig skatt ingående delposterna. Då arbetsbördan för de myndigheter som handhar de administrativa bestyren i samband med uppbörden av skatt alltjämt är betydande, synes ytterligare åtgärder i förenklande syfte böra vidtagas. Revisorerna föreslår i sådant hänseende, att restavgiften i fortsättningen skall utgå i jämna krontal, varvid minsta belopp bör fastställas till en krona. Som särskild anledning till en dylik föreskrift framhålles att användningen av hålkorts- och andra kontorstekniska maskiner av komplicerat slag försvåras, så länge öretal ingår i beloppen för restavgifter. En dylik olägenhet har bl. a. framkommit vid de försök, som statens organisationsnämnd f. n. bedriver rörande användandet av hålkortssystem för debitering och längdföring inom skatteväsendet.

Vid införandet av en föreskrift av här angivet slag uppkommer vissa praktiska problem. Såsom nyss nämnts bör lägsta beloppet för restavgiften fastställas till en krona. Uppkommer vid uträkning av restavgift öretal, bör detta — i likhet med vad som redan gäller i andra fall enligt uppbördsförordningen — vid belopp över femtio avrundas uppåt och vid annat öretal nedåt till helt krontal. En dylik

åtgärd innebär bl. a., att avgiften för belopp t. o. m. trettiosju kronor blir en krona. Enligt gällande bestämmelser skall inflytande restavgift i vissa fall fördelas på två håll, vilket medför att restavgifter, som består av ojämna krontal, efter delningen kommer att utgöras av belopp, i vilket ingår öretal. Det synes emellertid önskvärt, att även i sådant fall öretal undvikas. På vad sätt detta lämpligen skall ske, torde enligt revisorernas mening böra bli beroende på närmare överväganden.

Genom statens organisationsnämnds försorg pågår undersökningar rörande användandet av hålkortssystem för debitering och längdföring inom skatteväsendet. Därvid skall utrönas möjligheten att införa hålkortssystem inom såväl folkbokföringsväsendet som uppbördsväsendet.

Av åtskilliga anledningar synes det icke vara möjligt att den maskinella debiteringen m. m. utföres hos de lokala skattemyndigheterna; den minsta enhet som torde komma i fråga är länet. Tankbart är att för mindre län gemensamma maskincentraler i särskilda fall måste inrättas, för att maskinutrustningen skall kunna utnyttjas på ett ekonomiskt sätt. Undersökningen har fortskridit så långt att i detalj utrönt, hur hålkortsmetoden bör utnyttjas och vilka arbetsuppgifter som därigenom bör utföras. I fråga om ett fögderi pågår försöksverksamhet i enlighet härmed. De planerade ändringarna i uppbördsväsendet kan väntas komma till stånd tidigast i början av 1960-talet.

Därest ifrågavarande undersökningar leder till positivt resultat — vilket enligt revisorernas mening torde finnas anledning antaga skall bli fallet — kommer

en stor del av de arbetsuppgifter som nu åvilar den lokala skattemyndigheten på landet att överföras till länsstyrelserna. Det torde kunna förutsättas, att återstående arbetsuppgifter icke kommer att utgöra tillräckligt underlag för ett bibehållande av den nuvarande härads-skrivarorganisationen. Då det uppenbarligen icke blir möjligt att helt indraga fögderiförvaltningen, torde denna böra omorganiseras. Olika alternativ är i sådant hänseende tänkbara. I varje fall synes det önskvärt att tillägga *härads-skrivarna* vissa nya uppgifter.

Utformningen av den fortsatta försöksverksamheten på förevarande område torde delvis bli beroende av omfattningen och arten av de göromål, som i framtiden skall ankomma på härads-skrivarna. Det synes därför önskvärt, att frågan härom snarast upptages till behandling. En särskild anledning härtill är f. ö. att den har betydelse jämväl för den framtida utformningen av taxeringsorganisationen, varom förslag framlagts av 1955 års taxerings-sakkunniga. För egen del har revisorerna, i anslutning till uttalande av föredragande departementschefen vid anmälan av propositionen nr 100 till 1953 års riksdag med förslag till vissa ändringar i uppborðsförfarandet m. m., kommit till den uppfattningen, att det förtjänar närmare undersökas, huruvida förutsättningar är för handen att låta härads-skrivarna helt eller delvis överta landsfiskalernas bestyr som utmätningsmän.

Alltsedan omorganisationen av fögderiförvaltningen år 1918 har landsfiskalerna haft sig ålagda tre huvudgrupper av arbetsuppgifter, nämligen polis-, åklagar- och utmätningsmannagöromål. I det stora flertalet landsfiskalsdistrikt fungerar därför landsfiskalen som polischef,

åklagare och utmätningsman. I ett fåtal distrikt har nämnda göromål dock uppdelats på två landsfiskaler, en polischef-åklagare och en utmätningsman.

Under de senaste åren har några mera väsentliga förändringar med avseende å arten av landsfiskalernas arbetsuppgifter icke ägt rum. Kvantitativt har dock under samma tid arbetet kraftigt ökat. Främst gäller detta i fråga om åklagar-göromålen; den allmänt stegrade brottsligheten och motorfordonstrafikens starka expansion har sålunda föranlett ett ökat antal trafikmål och strafförelägganden. I detta sammanhang hänvisas till vissa statistiska uppgifter i fråga om arbetsbördan under åren 1952, 1954 och 1955. En överslagsberäkning för samtliga landsfiskalsdistrikt i landet visar en total ökning härutinnan fr. o. m. år 1952 t. o. m. 1955 med omkring 11 procent. Brottmålen har ökat med i runt tal 35 procent, medan de administrativa ärendena samt utmätningsmannagöromålen vardera minskat med ca en halv procent.

Anledning finnes att antaga, att omfattningen av landsfiskalernas arbete fortgående kommer att öka. Det torde därför inom en icke alltför avlägsen framtid bliva nödvändigt att i varje fall i vissa distrikt vidtaga särskilda åtgärder i syfte att bereda dessa tjänstemän lindring i arbetsbördan. En tänkbar utväg därvidlag skulle vara att överflytta bestyret med skatteindrivningen till härads-skrivarna. En sådan åtgärd skulle för landsfiskalernas del innebära en icke oväsentlig lättnad, varigenom de skulle kunna koncentrera sig mera på sina övriga arbetsuppgifter. Även om en stor del av det arbete, som skatteindrivningen medför för landsfiskalskontoren kan utföras — och även utföres — av biträdespersonal,

måste nämligen landsfiskalen personligen ägna mycket tid åt denna arbetsgren. Sålunda måste ledningen och övervakningen av arbetet därutinnan skötas av honom, icke blott i fråga om den del därav som utföres på landsfiskalskontoren utan även beträffande de landsfiskalen underställda exekutionsbiträdenas verksamhet. Landsfiskalen måste vidare i många fall personligen ingripa med olika åtgärder, t. ex. beträffande skattskyldiga med särskilt stora restantier, mot vilka erfordras speciella tvångsåtgärder.

Ytterligare framhålles att antalet fögderier är betydligt färre — mindre än hälften — än antalet landsfiskalsdistrikt och följaktligen betydligt större, såväl i fråga om inneväningarantal som yttinnehåll. Med hänsyn härtill kan ifrågasättas, om icke övervakningen av t. ex. skatteindrivningen skulle komma att bereda häradskrivarna vissa svårigheter, som icke föreligger inom de nuvarande landsfiskalsdistrikten. Det finnes dock skäl förmoda, att dessa svårigheter åtminstone delvis skulle motverkas av att häradskrivarna kunna antagas få möjlighet att ägna mera tid åt denna arbetsuppgift än landsfiskalerna f. n. har. En reform kan f. ö. aktualisera en helt ny fögderiindelning, då vid den nuvarande indelningens tillkomst räknats med helt andra arbetsuppgifter än de, som efter införande av hålkortsmaskiner och överförande på häradskrivarna av vissa av landsfiskalernas bestyr skulle åvila häradskrivarna.

De synpunkter som i det föregående framförts har i första hand haft avseende å skatteindrivningen. Det är emellertid att märka, att behov föreligger av utmätningsmän för jämväl andra arbetsuppgifter. Även om vid den tidpunkt, då en överflyttning av skatteindrivningen till

häradskrivarna kan bli aktuell, omorganisationsverksamheten inom polisväsendet hunnit så långt, att de flesta exekutionsbiträden är befriade från egentlig polisverksamhet, skulle det i vissa fall kunna bli nödvändigt att underställa dessa såväl landsfiskal som häradskrivare, om den förre bibehålles som utmätningsman i fråga om andra utmätningsmannagöromål än skatteindrivning. En liknande situation förefinnes visserligen i en del av de distrikt där landsfiskalstjänsten f. n. tudelats, nämligen i de fall då exekutionsbiträdena icke kunnat befrias från egentlig polisverksamhet. Dessa biträden är då i egenskap av polismän underställda landsfiskalen-polischefen men samtidigt skyldiga att utföra av landsfiskalen-utmätningssmannen givna uppdrag. Betydande olägenheter har dock i en del fall visat sig förenade med denna ordning. Därest allenast den del av landsfiskalernas utmätningsmannagöromål som avser indrivning av skatter överflyttades på häradskrivarna, skulle därför säkerligen uppkomma svårigheter i olika avseenden. Bl. a. skulle förekomsten av två i förhållande till varandra sidoordnade utmätningsmän inom ett och samma område medföra, att envar av dessa skulle kunna — oberoende av den andre — verkställa t. ex. utmätning hos en och samma gäldenär liksom också meddela beslut om införsel i avlöning. En sådan ordning råder visserligen i våra största städer, där ärendenas mångfald omöjliggör för en enda utmätningsman att handlägga såväl skatteindrivningen som övriga utmätningsmannagöromål. Uppenbarligen måste vissa nackdelar vara förenade med detta system, även om inom samma exekutionsverk en samordning av olika åtgärder mot en och samma person är möjlig. En sådan samordning

torde däremot icke praktiskt kunna ordnas i fråga om åtgärder, som vidtages av organisatoriskt helt fristående befattningshavare med måhända olika tjänsteställen.

Starka skäl talar för att samtliga utmätningssmannagöromål överflyttas till häradsskrivarna. Revisorerna har emellertid över huvud ansett sig icke böra taga någon bestämd ställning till föreliggande spörsmål utan har allenast velat belysa några problem, som aktualiseras vid en överflyttning helt eller delvis av utmätningssmannaverksamheten från landsfiskalerna till häradsskrivarna. Åtskilliga andra frågor än de här berörda — bl. a. vissa betydelsefulla utbildningsfrågor — måste bringas till sin lösning, innan slutlig

ståndpunkt i ämnet kan tagas. Det synes emellertid angeläget, att frågan i lämpligt sammanhang upptages till närmare övervägande.

Vad beträffar städerna med egna uppborädsverk erinras om att utredning pågår rörande städernas särskilda skyldigheter och rättigheter gentemot staten; utredningen omfattar även frågan om ett förstatligande av uppborädsväsendet i nämnda städer. Hur indrivningsverksamheten därstädes på längre sikt lämpligen skall anordnas, måste bli beroende på resultatet av nämnda utredning. Revisorerna förutsätter därför, att uppmärksamhet ägnas även denna fråga, så snart förutsättningar härför föreligger.